

Summary

Slovska I. Y. Publicity Principles in Supreme Soviet of Ukraine Activity. — Article.

Publicity of plenary sessions' realization; law making and supervisory powers of Parliament accomplishments are considered. Problems of Supreme Soviet of Ukraine openness (publicity) are emphasized as well as possible ways of publicity principle optimization in activity of legislative authorities body.

Keywords: publicity, Supreme Soviet of Ukraine, law making, supervisory powers.

УДК 340.132:351.74

І. Поляков

РОЛЬ СОЦІОЛОГІЧНОГО СПОСОБУ ТЛУМАЧЕННЯ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ РОЗСУДУ В ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Однією з важливих частин формування правової держави є перебудова діяльності правоохоронних органів. Слід відмітити, що головний зміст їх професійної діяльності складає правозастосування, а необхідним компонентом і умовою процесу правозастосування є тлумачення норм права. У зв'язку з цим практичним працівникам необхідно знати теорію цього питання і вміти застосовувати її в своїй професійній роботі. З урахуванням цього розробка загальнотеоретичних аспектів тлумачення норм права для правоохоронних органів має певний науковий і практичний інтерес.

Розуміння тлумачення як процесу з'ясування сенсу норм права розкривається через розгляд способів тлумачення, які в літературі трактуються як спеціальні прийоми, правила та засоби пізнання сенсу правових норм.

В юридичній літературі виділяється різна комбінація способів тлумачення норм права. Так, на думку С. А. Комарова, тлумачення-з'ясування досягається за допомогою певних прийомів (способів): граматичного (філологічного); логічного; систематичного; історико-політичного (історико-цільового); спеціально-юридичного; функціонального [1, 230].

У свою чергу, В. Н. Хропанюк виділяє всього три основні прийоми тлумачення-з'ясування змісту правових норм: граматичний, систематичний і історико-політичний [2, 325].

Разом із тим В. В. Лазарєв звертає увагу на граматичне, логічне, систематичне, спеціально-юридичне, історико-політичне і телеологічне тлумачення [3, 203].

На наш погляд, як самостійний спосіб тлумачення норм права необхідно визнати соціологічний, який є особливо актуальним при корінних, якісних змінах суспільних відносин, реформуванні соціального організму. Низка авторів прямо або опосередковано визнає право на існування і застосування в практичній діяльності соціологічного способу тлумачення.

Необхідно звернути увагу на те, що соціологічний спосіб тлумачення норм права використовується, головним чином, при встановленні змісту правових

норм, які включають оціночні поняття. З'ясування ж змісту оціночних понять, якщо воно не визначене законодавцем, вирішення питання про те, чи є умови для застосування норм права, вимагають соціальної дійсності, залучення інформації зі сфери етичних відносин, політики, звернення до правосвідомості суспільства і самого правозастосувача, до його професійного та життєвого досвіду.

З відміченого можна встановити, що юридичною передумовою соціологічного способу тлумачення є законодавство, що містить ті поняття, які за допомогою професійно-правової свідомості суб'єкта оцінюються в ході його правозастосовної діяльності на всіх її стадіях. Це, у свою чергу, дозволяє суб'єкту правозастосування реалізовувати норми права на свій розсуд.

Виходячи з цього, В. Н. Дубовицький підкреслює, що «нормативність як провідна і визначаюча властивість правової форми регулювання несе в собі і множинність оціночних категорій («поважна причина», «в разі потреби», «виходячи з потреб», «відповідно до обставин» і т. п.), які неминуче ведуть до застосування розсуду» [4, 105]. На нашу думку, дане положення потребує уточнення в тому сенсі, згідно з яким свобода розсуду суб'єкта, що застосовує право, можлива лише тоді, коли він у своїй професійній діяльності керується диспозитивними нормами, зокрема тими, що містять оціночні поняття. Саме названі норми пропонують відповідний варіант поведінки, проте при цьому надають суб'єкту можливість у межах законних засобів урегулювати відносини на свій розсуд.

Діяльність із застосування норм права здійснюється з урахуванням сукупності встановлених законом правил, процедур, що обумовлюють порядок діяльності суб'єктів, що застосовують норми, тобто в певній формі. В одних випадках правила і процедури опосередковують усі етапи діяльності із застосування права, в інших — лише найбільш істотні дії правозастосовуючих суб'єктів, а також осіб, що беруть участь у процесі застосування норм права. Слід зазначити, що на практиці співвідношення матеріальних і процесуальних приписів не завжди оптимально. Наприклад, іноді невиправдане скрупульозне процесуальне регулювання служить гальмом у ході здійснення права, а іноді, навпаки, відсутність процедур, правил може привести до нічим не обмеженого розсуду правозастосовних органів, посадових осіб, від рішення яких залежить реалізація суб'єктивних прав та обов'язків суб'єктів.

Тут неважко помітити, що автор торкається не тільки проблеми розсуду суб'єкта правозастосування, але і його меж.

З цього приводу А. Е. Жалінський звертає увагу на те, що юрист повинен уміти, зокрема, «знайти межі своєї самостійності і виконувати чужі рішення» [5, 203].

Професійна критика закону здійснюється в рамках діючого права. При дотриманні цієї основоположної умови законність виконання професійних обов'язків передбачає: а) право на тлумачення; б) можливість розсуду в заданих межах; у) механізм подолання помилок і правопорушень тощо. І, нарешті, передбачається виділення такого важливого положення, згідно з яким зв'я-

занисть законом правових дій, праці юриста в цілому може бути обмежена: 1) необхідністю та можливістю з'ясування або наділення його певним значенням, тобто тлумачення закону; 2) можливістю вибору між правовими нормами, зокрема, в разі конкуренції закону або диспозитивності правових норм; 3) наявністю власного розсуду в застосуванні закону в рамках наданої компетенції, що, наприклад, виявляється при призначенні покарання, визначенні моральної шкоди тощо; 4) можливістю застосування закону за аналогією; 5) можливістю заперечень проти діючого закону, зокрема за мотивами його неконституційності.

При цьому А. Е. Жалінський підкреслює, що в усіх цих випадках мова йде про юридично коректну, правильну оцінку, тобто не про помилки або ілюзії юриста, а про дійсне становище речей. На наш погляд, кожна з вказаних умов або можливостей має практичний правовий сенс і утворює певні передумови ефективного та конструктивного здійснення юристом своєї роботи.

З даної проблеми позиція П. А. Лупінської є ще більш визначеною. Вона відзначає, що, поряд із абсолютно-визначеними нормами, закон містить і норми з відносно-визначеними гіпотезою та диспозицією. Ці норми, що регулюють прийняття низки процесуальних рішень, дають можливість урахувати конкретні обставини даного випадку і вибрати відповідно до них один із перерахованих у законі або витікаючих із закону варіантів рішення. При виборі такого роду рішень закон залишає більший або менший простір розсуду осіб, що ухвалюють рішення. Відзначаючи високу соціальну цінність формальної визначеності права, необхідно звернути увагу на те, що необхідність і корисність формалізації права має певні кордони, межі, обумовлені необхідністю враховувати особливості конкретної обстановки, своєрідності ситуації. Законодавець визначає загальні умови, тобто ті межі, в яких правозастосовний орган може проявити певний «розсуд» у виборі рішення [6, 5].

Прикладом відносно-визначеної гіпотези може служити гіпотеза норми права, вираженої в Кримінально-процесуальному кодексі, згідно якої міри припинення застосовуються до підозрюваного, обвинуваченого, підсудного за наявності достатніх підстав вважати, що підозрюваний, обвинувачений, підсудний намагатиметься відхилитися від дізнання, досудового слідства та суду або від виконання процесуальних рішень, перешкоджати встановленню істини в справі або продовжувати злочинну діяльність. Для правильного і одночасно ефективного застосування даної норми суд, прокурор, слідчий, особа, що проводить дізнання, повинні в кожному конкретному випадку вирішити питання про те, чи є «достатні підстави» для обрання відповідного запобіжного заходу, тобто чи мають місце умови, вказані в нормі права. Вирішення ж цього питання неможливе без використання даних про те, чи є в підозрюваного, обвинуваченого, підсудного місце проживання, постійне місце роботи, злочинні зв'язки, як він характеризується за місцем проживання і роботи тощо.

В кримінально-процесуальному законодавстві України є низка норм права, що містять відносно-визначені диспозиції. Так, згідно з КПК України за рішенням слідчого при допиті обвинуваченого, підозрюваного, свідка або потерпілого

го може бути застосований звукозапис. Формулюючи норми права з такою диспозицією, законодавець надає слідчому (особі, що проводить дізнання) свободу вибору в тому, які слідчі дії або їх комплекс проводити, в якій послідовності, що, зрештою, залежить від характеру конкретної кримінальної справи. В той же час у ряді випадків передбачається обов'язкове провадження визначених слідчих дій. Наприклад, для встановлення причин смерті та характеру тілесних ушкоджень, для визначення психічного стану обвинуваченого слідчий зобов'язаний призначити проведення експертизи; в разі затримання підозрюваного в порядку, передбаченому законом, він обов'язково повинен бути безвідкладно допитаний [7, 39].

Уявляється, що можливість розсуду суб'єкта правозастосування законодавець припускає, закріплюючи, наприклад, в адміністративному та кримінально-процесуальному праві відносно-визначені та альтернативні санкції.

Аналізуючи класифікацію санкцій за ступенем визначеності, В. Е. Краснянський підкреслює, що якщо абсолютно-визначена санкція містить суворо фіксовану міру дії та є менш поширеною в праві, оскільки обмежує ініціативу правоохоронних органів у справі доцільного застосування санкцій, то набагато частіше зустрічаються відносно-визначені санкції, в яких міра впливу обмежена нижньою та верхньою межами, що дозволяє застосовувати її з урахуванням особистості порушника і обставин здійсненого ним діяння. З даною точкою зору згоден і В. М. Манохін, на думку якого «...будь-яка відносно-визначена санкція при її практичному застосуванні припускає вибір за розсудом правозастосовного суб'єкта точної міри в рамках установлених, нижчої і вищої меж. Таке правозастосування можна вважати нормальним видом розсуду...» [8, 25].

У Кримінально-процесуальному кодексі особливої уваги потребують ті статті, зміст яких изначально обумовлює і необхідність соціологічного способу тлумачення і, відповідно до цього, розсуду суб'єктів правозастосування в правоохоронній сфері.

Тут необхідно відмітити, що відповідно до норм кримінально-процесуального законодавства судді вирішують кримінальні справи на основі закону, відповідно до правосвідомості, в умовах, що виключають сторонню дію на них. У цьому випадку інтерес представляє ст. 67 КПК України, де закріплюється норма про те, що суд, прокурор, слідчий та особа, що проводить дізнання, оцінюють докази на своє внутрішнє переконання, засноване на всебічному, повному та об'єктивному розгляді всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом.

Проаналізувавши зміст статей КПК, що регламентують відношення до провадження слідчих дій, можна виділити такі оціночні поняття, як «за наявності достатніх підстав можна вважати», «у виняткових випадках», «у разі потреби», «за розсудом» тощо [9, 242].

З приводу можливості розсуду в правозастосуванні в літературі існують діаметрально протилежні позиції. Так, її супротивники вважають, що розсуд — наслідок недосконалої законодавчої техніки, воно не відповідає історичній перспективі розвитку держави і права і гальмує реалізацію принципу законності.

На наш погляд, у зв'язку з цим слід погодитися з позицією тих учених, які

підкреслюють, що «правда, нерідко відбувається заміна оціночних понять вичерпним регулюванням у нормативних актах, але це тільки тенденція, оскільки повне усунення оціночних категорій неможливе, та і не завжди потрібно». Навпаки, прихильники розсуду в процесі правозастосування обґрунтовують його необхідність і реальність. З цього питання В. В. Лазарєв пише, що закон всеобщ, а застосування закону — творча діяльність. Тому залишаються відносно широкі можливості для привнесення спрямованості суб'єктів правозастосування по справі та, особливо, в процесі його розгляду [3, 365].

Аналогічної позиції дотримується і В. А. Дубрівний, на думку якого «обв'язкове виконання закону не позбавляє слідчого свободи у виборі дій і рішень, однозначно в будь-якому випадку вони повинні узгоджуватися з цілями розслідування і не порушувати права та законні інтереси учасників досудового слідства». А. Е. Жалінський абсолютно прав, вважаючи, що в дії права виявляється певний розрив між цілями законодавця, його волею та їх вираженням у формі закону, в мовних засобах.

Крім того, А. Е. Жалінський робить висновок про необхідність усвідомлення правомірності розсуду правозастосувача і введення його у відповідні суворо визначені рамки.

Ще більш безумовно свою позицію з проблеми розсуду висловлює П. Е. Кондрат'єв. На думку автора, в законі через складність реальних життєвих ситуацій, вимушену лаконічність формулювань, багатоманітність смислових відтінків використовуваних термінів практично неможливо дати такий опис складу злочину, який не допускав би певного різночитання при використанні його різними суб'єктами правозастосування. Більш того, закон через особливості його дії на поведінку людей повинен бути відносно стабільний у часі, тоді як регулюючі відносини рухомі, мінливі, як мінлива і оцінка цих відносин з боку держави та окремих громадян [10, 186]. Враховуючи викладене, вирішення цього завдання повинне охоплювати низку напрямів з урахуванням того, що прояв розсуду пов'язаний не тільки з використанням оціночних категорій кримінального закону, але й з установленням та оцінкою доказів, застосуванням норм права щодо конкретних фактів тощо.

Дійсно, принцип законності, сувора регламентація правової поведінки посадових осіб не виключають розсуду, в якому виражається доцільність того або іншого рішення, що приймається на основі закону та в межах компетенції посадової особи. Можливість діяти за розсудом необхідна тому, що в сфері управлінської діяльності виникає велика кількість самих різних ситуацій, передбачити які в законі та інших нормативно-правових актах неможливо, та й в цьому немає необхідності.

У зв'язку з цим можна відмітити, що застосування норм права є вельми поширеним видом управлінської діяльності. Наприклад, стосовно органів внутрішніх справ В. В. Лазарєв відзначає, що вони входять одночасно в систему державного управління та в систему правоохоронних органів. Зважаючи на це, специфічною особливістю є подвійний (управлінський і правоохоронний) характер їх діяльності, спрямованої на забезпечення законності та правопо-

ряду. Правова регламентація вчинків посадових осіб правоохоронних органів у правозастосовному процесі не повинна сковувати їх ініціативу і, разом із тим, не повинна допускати свавілля, зіставлення законності та доцільності. При розкритті змісту вказаного положення знову звернемося до аналізу деяких норм права, закріплених у кримінально-процесуальному законодавстві.

Враховуючи моральні принципи та установки слідчого, його внутрішнє переконання, в першу чергу, щодо залучення особи як обвинуваченого, кваліфікацій злочину та обсягу звинувачення або припинення кримінального переслідування, законодавець до певної міри гарантує незалежність слідчого. А саме, прокурор, що здійснює нагляд за досудовим слідством, не має право зобов'язати слідчого виконати його вказівки про притягнення як обвинуваченого, про кваліфікацію злочину та припинення справи. В разі незгоди слідчого зі вказівками прокурора з даних питань, він має право надати справу вищестоящому прокурору з письмовим викладом своїх заперечень. У цьому випадку прокурор або скасовує вказівку нижчестоящого прокурора, або доручає провадження досудового слідства по цій справі іншому слідчому. Разом із тим не зовсім зрозуміла позиція законодавця, який поставив слідчого в залежність від начальника слідчого відділу. На відміну від прокурора, він може дати слідчому обов'язкові для виконання вказівки, пов'язані не тільки зі збором і перевіркою доказів, але й з їх оцінкою. В ч. 3 ст. 114 КПК України прямо закріплено, що вказівки начальника слідчого відділу в кримінальній справі даються слідчому в письмовій формі і є обов'язковими для виконавця.

Правда, слідчий має право оскаржити такі вказівки прокурору, причому оскарження прокурору одержаних від начальника слідчого відділу вказівок припиняє їх виконання. Але цілком очевидно, що посадова залежність слідчого значною мірою утруднить його в цих діях. На відміну від слідчого, особа, що проводить дізнання, практично не має процесуальної самостійності. Діями та рішеннями особи, що проводить дізнання, керує начальник органу дізнання. Тому формула про оцінку доказів на своє внутрішнє переконання, засноване на всебічному, повному та об'єктивному розгляді всіх обставин справи в їх сукупності, в частині, що стосується особи, що проводить дізнання, не має, на відміну від слідчого, достатньо міцних правових гарантій.

Не дивлячись на те, що дізнання в справах, по яких досудове слідство не обов'язкове, по суті нічим не відрізняється від досудового слідства: обидва види досудового провадження в кримінальній справі засновано на єдиних законоположеннях, що регламентують порядок порушення кримінальної справи, здійснення кримінально-процесуального доказування і закінчення провадження по справі, що визначають правовий статус підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого та інших учасників кримінального процесу, застосування заходів процесуального примусу — особа, що проводить дізнання за правилами досудового слідства, в процесуальному відношенні не рівна слідчому. Особа, що проводить дізнання, формулюючи звинувачення в рамках розслідування в кримінальній справі, не тільки зобов'язана сама внутрішньо бути переконана в правильності кваліфікації злочину та обсязі обвинувачення, що пред'яв-

ляється, але й переконати в цьому начальника органу дізнання. Інакше він підкоряється вказівкам останнього. Більш того, на відміну від слідчого, на органи дізнання не поширюються правила, встановлені в статті КПК. При незгоді з вказівками прокурора орган дізнання має право оскаржити їх вищестоящому прокуророві, проте це оскарження не припиняє виконання вказівок прокурора.

Слід зазначити, що найбільшою мірою свобода правозастосувача виявляється в з'ясуванні обставин справи та правової підстави її вирішення. На стадії встановлення фактичних обставин справи вирішальне значення мають ті фактичні обставини, з якими норма права пов'язує ті або інші юридичні наслідки, тобто гіпотетично визначається правова норма, що підлягає застосуванню, і здійснюється орієнтування на її приписи, виступаючи в ролі юридичних фактів або необхідних елементів складного фактичного складу. Також вивчаються і враховуються ті фактичні обставини, які мають для юридичної оцінки даного випадку опосередковане значення, але істотні для вироблення правильного рішення в межах, передбачених відповідною нормою (наприклад, чинники, що характеризують особу, відносно якої застосовується норма права).

Значення такого роду чинників та обставин знаходиться в прямій залежності від тієї можливості, що надається законом, суб'єкту, що застосовує право, для прояву ініціативи та самостійності або від ступеню надання йому професійного розсуду.

У кримінально-процесуальному законі існують два різновиди норм, що регламентують прийняття рішення слідчим: 1) імперативні та 2) альтернативні. В першому випадку він обмежений волею законодавця, в другому — слідчий користується більшою свободою вибору. У зв'язку з цим В. І. Комісаров підкреслює, що в кримінально-процесуальному кодексі є різні за змістом норми: одні з них приписуючі або заборонні, тобто вимагають виконання від слідчого в певних випадках конкретних дій або забороняють їх виконання. Інша група норм носить альтернативний або дозвільний характер, надаючи слідчому певну свободу у виборі тих або інших прийомів допиту, обшуку та інших процесуальних дій [11, 77].

Право вільного вибору процесуального рішення у слідчого є тільки в тому випадку, якщо можна прийти до очікуваного результату, вирішити певну задачу з однаковим успіхом різними шляхами.

Кожна процесуальна дія припускає самостійний вибір слідчим або оперуповноваженим тактики його проведення.

Вважаємо, що «серцевиною», ядром тактики слідчих дій є тактичні прийоми, що розглядаються як наукові рекомендації, що склалися на основі використання спеціальних наук, головним чином — психології, логіки, наукової організації праці та широкого узагальнення практики для застосування логічних методів пізнання, формування психології відносин слідчого з учасниками слідчих дій, організації планомірного розслідування злочину в цілях ефективного збору доказів відповідно до норм Кримінально-процесуального кодексу України.

У зв'язку з аналізом проблеми розсуду співробітників органів внутрішніх справ в правозастосовному процесі в сфері правоохорони слід особливо підкреслити, що тактичні прийоми, з одного боку, не регламентовані законом, та їх застосування, вибір і варіанти використання залежать від ситуації, що склалася, її оцінки слідчим, а при допиті — і від процесуального становища допитуваного, його особистості.

Кримінально-процесуальний закон не передбачає і, очевидно, не може заздалегідь передбачити застосування наукових рекомендацій використання тактичних прийомів у кожному випадку, оскільки останні дуже різноманітні, схильні до змін і постійно розвиваються. Це і обумовлює вільне оперування ними. Іншими словами, «тактика завжди припускає можливість маневрування одним із двох або більш можливих, що не суперечать нормам КПК прийомів на основі оцінки всіх обставин справи».

З іншого боку, тактичні прийоми, як впливає з вищевикладеного положення, підпорядковані закону і можуть застосовуватися тільки в рамках кримінально-процесуальних норм і, звичайно, норм моралі. Справедливо положення, згідно з яким саме норми моралі дозволяють постійно проектувати практичне здійснення і матеріальних, і процесуальних правових приписів на ідеали як законної, так і справедливої діяльності. Вони наповнюють зовні осяжні юридичні межі розсуду посадової особи внутрішньо відчутним сенсом. Конкретно це виражається в суб'єктивному виправданні морально-правового вибору варіанта діяльності, мотивації та цілеполагання при прийнятті рішення [12, 88].

Важко переоцінити значення норм, принципів, вимог і настанов моральності в кримінально-процесуальній діяльності і, особливо, діяльності, пов'язаній з процесом доведення під час розслідування, яка більшою своєю частиною здійснюється в тиші кабінету, удалена від безпосереднього контролю громадськості. В жодному законі неможливо «прописати» всі засоби та методи тактики проведення слідчих дій, процедуру здійснення заходів процесуального примусу, поведінку посадової особи, яка допитує, освідчує, обшукує. А разом із тим культура процесу доведення, яка виражається в дотриманні визначених етично витриманих правил поведінки, має не менш важливе значення, ніж чисто правова сторона цього питання.

Потрібно мати на увазі, що етичні принципи правозастосування у сфері кримінального судочинства мають свою специфіку. Вони: 1) виступають як засіб соціальної орієнтації при розслідуванні злочинів, допомагають суб'єкту правозастосування правильно оцінювати закон і застосовувати його; 2) стимулюють прийняття суб'єктом правозастосування рішень, найбільш сприятливих у кримінально-процесуальних відносинах, що складаються, для встановлення об'єктивної істини; 3) є етичним критерієм допустимості тих або інших засобів у складних слідчих, оперативно-розшукових ситуаціях, особливо в тих випадках, коли вони не регулюються законом; 4) сприяють формуванню професійно-правової та етичної культури суб'єктів правозастосування в сфері кримінального судочинства.

При цьому одні етичні вимоги, які повинні дотримуватися слідчим, особами, що проводять дізнання, іншими суб'єктами правозастосування, пов'язані з процесуальною діяльністю безпосередньо, інші — опосередковано.

До першої групи відносяться всі моральні вимоги, що знайшли відображення в кримінальному та кримінально-процесуальному законі, які забезпечують прийняття справедливого та оптимального рішення, а також характеризують зовнішню, внутрішню культуру та поведінку слідчого.

До другої групи етичних вимог необхідно віднести вимоги, якими слідчий, інші співробітники органів внутрішніх справ повинні керуватися при застосуванні тактичних прийомів під час досудового слідства, оперативно-розшукової діяльності. Іншими словами, тут мова йде про дискусійне питання про допустимість так званих «слідчих хитрощів» або «психологічних пасток» у діяльності суб'єктів правозастосування в правоохоронній сфері (проблема правди і брехні в розслідуванні).

Таким чином, проблема соціологічного способу тлумачення норм права, зокрема одна з її граней — свобода розсуду правозастосовуючого суб'єкта, вельми складна і одночасно актуальна, бо її вирішення дозволить зробити правозастосування у сфері правоохорони ефективним і з юридичного, і з соціального аспектів.

Література

1. Комаров С. А. Общая теория государства и права / С. А. Комаров. — М., 1995. — 649 с.
2. Хропанюк В. Н. Теория государства и права / В. Н. Хропанюк. — М., 1995. — 549 с.
3. Теория права и государства / под ред. В. В. Лазарева. — М., 1996. — 486 с.
4. Дубовицкий В. Н. Законность и усмотрение в советском государственном управлении / В. Н. Дубовицкий. — Минск, 1984. — 283 с.
5. Жалинский А. Э. Профессиональная деятельность юриста. Введение в специальность / А. Э. Жалинский. — М., 1997. — 389 с.
6. Лупинская П. А. Основания и порядок принятия решений о недопустимости доказательств // Российская юстиция. — 1994. — № 11. — С. 3–8.
7. Рарог А. Усмотрение правоприменителя при квалификации преступлений // Уголовное право. — 2000. — № 1. — С. 39–43.
8. Манохин В. М. Правовое государство и проблема управления по усмотрению // Государство и право. — 1990. — № 1. — С. 22–27.
9. Уголовно-процессуальный кодекс Украины : науч.-практ. коммент. / под общ. ред. В. Т. Малишевского, Ю. П. Аленина. — Х. : Одиссей, 2008. — 1008 с.
10. Кондратьев П. Е. О пределах усмотрения правоприменителя в процессе принятия уголовно-правовых решений // Актуальные проблемы применения уголовного законодательства в деятельности органов внутренних дел. — М., 2001.
11. Комиссаров А. Л. Судебное усмотрение в советском гражданском процессе // Государство и право. — 1999. — № 4. — С. 74–81.
12. Малиновский В. С. Усмотрение в праве // Государство и право. — 2006. — № 4. — С. 84–89.

Анотація

Поляков І. І. Роль соціологічного способу тлумачення при застосуванні розсуду в правоохоронній діяльності. — Стаття.

У представленому науковому дослідженні розуміння тлумачення як процес з'ясування сенсу норм права розкривається через розгляд способів тлумачення. Наводяться різноманітні точки зору щодо виділення способів тлумачення правових норм, наголошується на необхідності визнання соціологічного способу як самостійного способу тлумачення. Розглядаються особливості його

застосування, у зв'язку з чим характеризується сутність розсуду у правоохоронній діяльності. Окремо розглядаються етичні принципи правозастосування у сфері кримінального судочинства.

Ключові слова: тлумачення, законність, соціологічний спосіб, правозастосування, розсуд.

Анотація

Поляков И. И. Роль социологического способа толкования при применении усмотрения в правоохранительной деятельности. — Статья.

В статье рассматривается понимание толкования как процесс выяснения смысла норм права через рассмотрение способов толкования. Приводятся разнообразные точки зрения относительно выделения способов толкования правовых норм, указывается на необходимость признания социологического способа в качестве самостоятельного способа толкования. Рассматриваются особенности его применения, в связи с чем характеризуется сущность усмотрения в правоохранительной деятельности. Отдельно раскрываются этические принципы правоприменения в сфере уголовного судопроизводства.

Ключевые слова: толкование, законность, социологический способ, правоприменение, усмотрение.

Summary

Polyakov I. I. The Role of Sociological Way of Interpretation in Using Supposing in Lawprotecting Activity. — Article.

In this scientific research understanding of interpretation as process of finding-out of sense of legal norms reveals through the consideration of ways of interpretation. The various points of view about allocation of ways of interpretation of rules of law are resulted. The sociological way of interpretation admits as independent. Features of its application are considered. In this connection the essence of consideration in law-enforcement activity is characterised. Moral principles of application of the right in sphere of the criminal legal proceedings are considered.

Keywords: interpretation, legacy, sociological way, Low application, discretion.

УДК 347.73:336.22(477)

І. Л. Самсін

ПРАВОВИЙ ЗМІСТ КОНСТИТУЦІЙНИХ НАЧАЛ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИЙ АНАЛІЗ У МЕТОДОЛОГІЧНОМУ КОНТЕКСТІ ТЛУМАЧЕННЯ

Формування методології пізнання будь-якого соціального явища повинно розпочинатись із визначення об'єкта цього пізнання, з'ясування критеріїв та сутнісних ознак, які відрізняють цей об'єкт від однорідних явищ і дозволяють сформулювати специфічні підходи пізнання саме даного конкретного явища.

Керуючись вищевикладеним засадничим правилом, можливо сформулювати методологію тлумачення законодавства про оподаткування, що буде побудована на спеціальних прийомах, зміст яких відобразатиме специфіку норм податкового права, враховуватиме законодавчу техніку актів податкових законів та системні зв'язки між актами податкового законодавства і актами інших галузей законодавства, що регулюють податкові відносини. Тільки за таких умов, на наш погляд, методологія тлумачення буде призначена для практичного використання у правозастосовній діяльності.